

NARKO-KORRIDOLAR: SUÇUN TOPLUMSALLAŞMASI ÜZERİNE BİR DENEME

Narco-corridos: An Essay on the Socialization of Crime

Adem Üstün ÇATALBAŞ*

ÖZ

Meksika-ABD sınırında gerçekleşen uyuşturucu ticaretinin her iki ülkede de bu ticaretin ötesine geçen yansımaları vardır. Özellikle 1970’li yıllarda yükselişe geçen uyuşturucu ticareti, Ronald Reagan yönetiminin işbaşına gelmesi ile birlikte ABD hükümetinin uyuşturucu karşıtı sert politikalar yürürlüğe koyması ile yeni bir safhaya girdi. Sertleşen hükümet politikaları bir şiddet dalgası doğurdu. Uyuşturucu üretimi, ticareti ve kullanımının öteden beri yasadışı olması hasebiyle doğası gereği sert bir pazar olan ve şiddet içeren uyuşturucu ticareti, 1980’lerde özellikle Meksika’da bir iç savaş haline dönüşen kronik bir sorun oluverdi. Bu anlamsız, yer yer keyfi ve başıbozuk şiddetin içerisinde yönünü bulmaya çalışan halk, uyuşturucu baronları ve çeteler ile bir arada yaşamının getirdiği stresi halk sanatına yansıtmaya başladı. Uyuşturucu üzerine söylenen halk şarkılarında yeni bir tür doğdu: Narko-korrido. Bu makale İspanyolcada uyuşturucu anlamına gelen “narco” ile halk şarkısı anlamına gelen “corrido” kelimelerinden gelen ve basitçe “uyuşturucu baladları” olarak tercüme edilebilecek “narko-korrido” türü müziğin izinden giderek sosyolojik bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: uyuşturucu, suç, narko-korridolar, folklor, Meksika.

ABSTRACT

The narco-trafficking happens at the US-Mexico border has more repercussions beyond the illegal trade itself in both countries. Especially after Ronald Reagan took the office, growing drug trade during the 1970s had a new phase when the US government started implementing severe measures against drug trafficking. These severe measures created a wave of violence in the region. Since it has always been prohibited to produce, trade, and use drugs, the nature of drug-trafficking is violent but especially during the 1980s, the violence in Mexico became a chronic problem, and even worse it has turned into a kind of civil war in the country. Amidst this meaningless, occasionally arbitrary, and irregular violence, the common people who are trying to find a way to live together with the drug lords, cartels, and street gangs started reflecting their stressful life experiences in the artistic productions. A

* Dr. Öğr. Gör., Muş Alparslan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gerontoloji Bölümü, Muş/Türkiye. E-posta: ustuncatalbas@gmail.com. ORCID: 0000-0002-0870-0883.

new genre of music emerged from the songs which count the every-day experience of drug-related interactions: Narco-corridos. The name of this new genre comes from two Spanish words: narco which means drug and corrido which means ballad/song, and together narco-corridos simply means drug-songs. This article aims to provide a sociological perspective by following the traces of this new musical genre.

Keywords: drug, crime, narco-corridos, folklore, Mexico.

Giriş

Başta Kolombiya, Meksika ve Venezuela olmak üzere Latin Amerika ülkelerinde uzunca bir süredir uyuşturucu üretimi ve ticareti önemli toplumsal, siyasi ve diplomatik sorunlara yol açmaktadır. Kuzey Amerika'nın zengin iki devleti ABD ve Kanada büyük ve karlı bir pazar oluşturmakta, bu da daha güneydeki fakir ülkelerdeki girişimci uyuşturucu baronlarının iştahını kabartmaktadır. Ancak Latin Amerika'daki verimli ve elverişli topraklarda büyük miktarlarda üretilen ve yüksek kaliteli uyuşturucunun yegâne pazarı Kuzey Amerika ülkeleri değildir. Uyuşturucu kartellerinin en şaşıaalı dönemlerini yaşadıkları 1970'li ve 80'li yıllarda Avrupa pazarında da hatırı sayılır miktarda Latin Amerika kökenli keyif verici maddeler dolaşımdaydı. Ortadoğulu ve Afrikalı üretici ve kartellerin de rekabete katılmasıyla birlikte aynı oranda olmasa da Latin Amerikalı karteller hala Avrupa pazarında tutunmaktadır ama Kuzey Amerika'da neredeyse tekel oluşturmaktadırlar.

Uyuşturucu ticareti sadece bölgesel ülkelerin iç siyaseti ile ilgili bir durum olmaktan çıkmalı epey oldu. ABD'nin özellikle Ronald Reagan döneminde başlattığı ve baba Bush yönetimince devam ettirilen uyuşturucu ile savaş, Soğuk Savaş'ın¹ son on yılında birdenbire bölgedeki ülkelerin içişlerine karışması için bir başka neden oldu. Milyarlarca doların ABD hükümetine vergi vermeden buhar olup gitmesi, bölgedeki bir takım insanların ve bir miktar da uyuşturucu üreticisi halkın yasadışı yollarla zenginleşmesi ABD hükümetleri tarafından kızgınlıkla karşılandı. Ama Soğuk Savaş döneminde sorun bundan çok daha karmaşıktı. Birleşik Devletler hükümetleri bir yandan kendile-

¹ Amerika Birleşik Devletleri'nin başını çektiği ve NATO ile somutlaşan Batı ittifakı ile Sovyetler Birliği'nin öncülüğünde imzalanan Varşova Paketi ülkeleri arasında İkinci Dünya Savaşı'nın akabinde doğrudan silahlı çatışma olmaksızın yürütülen ideolojik çekişme siyaset bilimi literatürüne "Soğuk Savaş" olarak geçmiştir. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması ile bu dönem bitmiştir. Bu dönemde ABD, arka bahçesi olarak gördüğü Latin Amerika ülkeleri üzerinde vesayetçi bir tutum takınmış ve sol ideolojilerin bu bölgede tutunamaması için proaktif / müdahaleci bir politika izlemiştir.

rinden çalındığına ikna oldukları narko-dolarların hesabını sorarken, öte yandan MHT'nin (Merkezi Haberalma Teşkilatı-CIA) örtük operasyonları ile uyuşturucu baronları ile işbirliği yapmaktan geri durmuyor ve kirli paradan elde edilen bu gelirle Nikaragua, Guatemala, Panama ve hatta Küba gibi ülkelerde gizli operasyonlar yürütüyor (Domuzlar Körfezi Çıkarması), seçilmiş hükümetlere karşı askeri darbeler düzenliyor (Akbaba Operasyonu - Operation Condor) ve hatta beğenmediği hükümetlere karşı silahlı mücadeleleri finanse ediyordu (İran-Kontra Skandalı) (McSherry, 2005; Grandin, 2011). ABD'de başlatılan uyuşturucu ile mücadelenin ırkçı temelleri ise bu yazının kapsamı dışındadır.²

Bu sorunun askeri ve zirai yansımaları da vardır. Zira uyuşturucu ticareti ile mücadele etmek isteyen hükümetler harekete geçtiğinde, uyuşturucu ticaretini ellerinde bulunduran karteller şiddete başvurmakta tereddüt etmemekte, bu durum da Weberci bir anlayışla ülkelerdeki şiddet tekeli elinde bulundurma iddiasındaki devlet mekanizmasını (Weber, 2008: 138) aynı şekilde karşılık vermeye zorlamaktadır. Bir başka deyişle, modern devlet anlayışının temellerinden biri olan şiddet tekeli uyuşturucu çete ve kartellerince kırılmaktadır. Bu şiddet sarmalı, ekonomik ilişkileri sadece ulusal ve uluslararası yatırımcıları güvensizlik nedeniyle yatırım yapmaktan alıkoymakla kalmamakta, aynı zamanda çiftçileri daha fazla kar getiren koka bitkisi ve marihuana (kenevir) gibi ürünleri yetiştirmeye teşvik etmektedir.

Yukarıda uyuşturucu ticareti için artık olağan şüpheli haline gelmiş üç ülkenin adı sayılmış olsa da neredeyse bütün bölge ülkeleri (demokratik yönetimlere sahip olanlar dâhil) bu ticarete bir kıyısından bulaşmış görünmektedir. Birer ay arayla yapılan Ekim 2017 Arjantin yerel seçimleri ve Kasım 2017 Şili genel seçimlerini izlemek üzere bölgeye gittiğimde her iki ülkede de rakip adaylar birbirlerini doğrudan uyuşturucu ticaretine bulaşmakla suçluyor ve vatandaşlara bu kirli yapıyı yıkacaklarına dair güvenceler veriyorlardı. 1970 ve 80'lerde Kolombiya'da yükselişe geçen ve bir anda dünyanın gündemine oturan uyuşturucu baronları popüler kültürün de etkisiyle hemen

² 1965'teki Medeni Haklar Hareketi ile temel siyasi haklarını elde etmeyi başaran siyahların beyazlarla eşit olması ırkçı politik sistemin ve beyaz çoğunluğun işine gelmiyordu. Dolayısı ile siyahları baskılamının daha örtük bir yolunu bulmaları gerekiyordu. Uyuşturucuya karşı başlatılan mücadele başta Kolombiya olmak üzere Latin Amerika'dan gelen kaliteli kokaini tüketen beyaz nüfusu değil, bu kaliteli kokaine ulaşacak mali güçten yoksun olan ve "crack" denilen kalitesiz ama ucuz kokaini tüketen siyahi nüfusu vurmuştur. Beyazlar daha fazla uyuşturucu tüketseler ve siyahlar nüfusun sadece yüzde 13'ünü oluştursalar da ABD hapishanelerindeki siyah oranı yüzde 45'lere kadar ulaşmaktadır. Konuyla ilgili olarak detaylı bilgi için bk. (Alexander, 2010).

herkesçe bilinir hale gelmiştir (*Narcos*³ dizisi gibi). Ülkenin güneyindeki Cali (Cali) şehrinde konuşlu Cali Karteli ile kuzeydeki Medellin şehrinde meşhur Pablo Escobar önderliğindeki Medellin Karteli, bir dönem ülkeyi boydan boya kana bulamışlardı. Ancak pazara olan coğrafi uzaklık iktidarlarının kısa sürmesine neden oldu. Ülkede hala ciddi bir uyuşturucu üretimi olsa da pazarlamayı daha çok Meksikalı karteller üstlenmiş görünmektedir. Kolombiyalılar –belki de geçmişten aldıkları dersle birlikte– imparatorluklar kurma hevesinden vazgeçmiş ve daha yerel beyliklerle yetinmeyi öğrenmiş görünmektedir.

Ancak Kolombiya’daki durumun aynısı Meksikalı karteller için söylene-
mez. Özellikle 2000’li yıllarda hızla tırmanan narko-şiddet artık bir iç savaşa dönüşmüş durumdadır. Özellikle başkan Felipe Calderon’un seçimden hemen sonra, 2006 Aralık ayında başlattığı askeri operasyonlar birdenbire bir şiddet sarmalına dönüştü. Meksikalı karteller, devletin silahlı şiddet içeren meydan okumasına aynı şekilde şiddetle karşılık verdiler ve 2006’dan bu yana uyuşturucu savaşlarında ölen insan sayısı bugün yüz elli bini geçmiş durumdadır. Karşılaştırma yapmak isteyenler için, Türkiye’nin kırk yıllık terörle mücadelesinde toplam can kaybı elli bine henüz ulaşmamıştır (Bacık ve Coşkun, 2011; URL-1). Sadece 2017’deki toplam uyuşturucu temelli cinayetlerin sayısı 35 bini geçerek rekor bir seviyeye gelmişti (Reayulo, 2019: 138). Bu sayıların kayda geçen vakalar olduğunu da unutmamak gerekir. 2020 yılında Meksika hükümetinin açıkladığı resmi kayıtlara göre uyuşturucu savaşları sebebiyle “ortadan kaybolan” (desaparecidos) insanların sayısı 1965’ten bu yana 60 binin üzerine çıkmış bulunmaktadır (URL-3).

Bu makalede yukarıda özetle anlatılan çerçeve dâhilinde suçun halk kültürü içerisinde bulunduğu yankılanmalar, halk şarkıları incelenerek suçun toplumsallaşması üzerine tezler geliştirilecektir. Müzik sosyolojisi kapsamında değerlendirilebilecek olan bu çalışmada, genelde Latin Amerika ama özelde Meksika halk şarkılarının bir parçası haline gelmiş olan “narcocorrido” türü incelenecektir. Narko-korrido türü şarkılar doğası itibarıyla suç ile ilgili oldukları için çalışma boyunca yer yer suç sosyolojisine de atıflar yapılacaktır. Bunu yaparken izlenecek yöntem vakanın tarihi bağlamı için-

³ ABD meşeli dünyaca ünlü eğlence portalı Netflix tarafından, Kolombiya’daki ünlü Medellin ve Cali uyuşturucu kartellerini ve bu kartellerin Pablo Escobar gibi ünlü karakterlerini odak noktasına alan, İngilizce ve İspanyolca dillerinde ortak çekilen üç sezonluk, belgesel özellikler taşıyan bir dizi. Dizi popüler kültürün bir parçası haline gelince *Narcos: Mexico* adıyla, Meksika’daki kartelleşme sürecini de elen alan üç sezonluk bir devam dizisi de çekilmeye başlanmıştır.

deki gelişimini aktarıırken incelenecek halk şarkısı türünün zaman içerisindeki gelişimi ve dönüşümü de bizzat şarkılardan referanslar verilerek gösterilecektir. Narko-korrido artık müzik alanında kendine bir yer edinmiş bir türdür. Bu türe ait pek çok şarkıcı hepsini burada gösteremeyeceğimiz kadar çok albüm çıkarmış, halk şarkıları yaratmışlardır. Dolayısıyla çalışma boyunca seçme halk şarkılarını okuyucuya sunarken bağlamına göre sınırlı sayıda örnekler kullanılacaktır.

Suç ve Toplum

Modern hukukta suç bireyseldir. Bu kural modern hukukun temel bileşenlerinden birisidir. Bir bireyin işlediği suçtan ötürü bir başkası suçlanamaz ve bir toplum yahut toplum içerisindeki bir topluluk kendi aralarındaki bir grubun işlediği bir suç yüzünden topyekun suçlanamaz. Bu yazıda da amaç bir toplumun toptan bir suçla karıştığını ispat yahut iddia etmek değildir. Bu yazıda suçun toplumsallaşması ile bir sosyal yapıda yaygın hale gelmiş bir suç türünün artık içselleştirilmesi ve bu suçta toplumun geliştirdiği tepkiler narko-korridolar üzerinden incelenecektir. Bu tepkiler eleştiri ve hicvi, kabullenme ve isyanı bir arada barındırıyor olabilir. Narko-korrido şarkıları da bir çeşit tepkidir ve icra edenin kişiliğine yahut icra edilen şarkının yapısına göre değişkenlikler gösterebilirler.

Uzun yıllardır kontrolsüz bir şiddete maruz kalan halk(lar) içine düştükleri bu sarmal ile baş edebilmek, gündelik hayata devam edebilmek ve hatta hayatın bir parçası haline gelmiş şiddet olgusuyla yaşamayı öğrenmek için çeşitli stratejiler geliştirmiştir. Narko-korrido türü de bu stratejilerden biridir. Bu şarkılarda kimi zaman suçu öven güfteler bulunur. Hatta bizzat kartellere ya da uyuşturucu baronlarının şahsına ithaf edilen, açık açık adlarının geçtiği ve övüldükleri halk şarkıları vardır. Bu durum halkın suçu veya suçluyu benimsediğini göstermez. Bazen sinik bir tavırla güvenemedikleri kartel üyeleri ve baronların şerrinden korunmak için uyum gösteriyormuş gibi görünmek olabileceği gibi daha kinik bir boş vermişlik halini de yansıtabilir. Ayrıca, asli görevini yapmaktan aciz devlet mekanizmasına yöneltilmiş doğrudan bir eleştiri olarak da okunabilir. Bu tavır sosyolojik gelenek içerisinde Erving Goffman'ın "hayatı bir sahne olarak" gören anlayışına da uygundur (Goffman, 1956). Zira Goffman'a göre hayat sahnesinde insanlar toplumsal ilişkiler kurarken kendilerini oynayan oyuncular ve bu rol esnasında etkileşimde buldukları kişileri birer izleyici olarak da konumlandırıp, kendilerini bu izleyicilere beğendirme çabası içerisinde bulurlar. Konumuz özelinde sıradan insanların uyuşturucu baronlarıyla doğrudan ilişki içerisinde olmadıklarını ama gölgelerini daima üzerlerinde hissettiklerini

unutmamak gerekir. Ayrıca uyuşturucu baronları toplumdan daha yalıtılmış bir hayat sürüyor olsalar bile sokak çeteleri halkla daha iç içe olmakta, bu durum da halkın eylemlerini -ve hatta söylemini- şekillendirmektedir.

Modern devlet teorisinde Alman sosyolog Max Weber'in (2008: 138) yaptığı "sınırları belirlenmiş bir bölgede şiddeti meşru olarak kullanma tekelini elinde bulunduran" aygıt tanımının hala cari olduğu görünmektedir. Devletin şiddet tekeline sahip olması ile tanımlanması söz konusu olduğunda, sosyal bilimlerin henüz bu tanımın ötesine geçebildiği şüphelidir. Anthony Giddens'in (1985) yine Weber'den yola çıkarak yaptığı çözümlenimin Weber'i aştığı söylenemez. Bu anlamda uyuşturucu ticareti yapan kartellerin bu şiddet tekelini çoktan paylaşmaya başladıklarını söyleyebiliriz. Daha da ötesi kimi ülkelerde mafya ve devlet ilişkisi görmezden gelinebilecek seviyeyi çoktan aşmış görünmektedir. Öyle ki Nikaragua, Honduras, El Salvador gibi ülkeler başarısız/aciz devlet (failed state) görünümündedirler.

Meksika'da ise durum biraz daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Devlet hala işlemekle birlikte özellikle 1970 ve 80'lerde mafyalaşma çok yüksekti. Öyle ki, bu dönem için devletin mafyasının olduğu söylenebilir. Hatta daha da ötesi, devletin farklı kliklerinin (kimi zaman birbiriyle çatışan) rakip mafyaları vardı ve hala bunun kalıntıları vardır. Venezuela ise araştırmacılar bambaşka bir örnek sunmaktadır. Meksika'dakinin aksine Venezuela'da devletin mafyası değil bizzat mafyanın devleti vardır. Özellikle Maduro yönetimiyle birlikte devletin yönetiminin tümünden uyuşturucu ticareti ile geçinen mafyatik bir örgütlenmenin eline geçtiğine dair raporlar bulunmaktadır (Polga-Hecimovich, 2019; URL-2).

Bu şerait altında halkın, tıpkı Ortaçağ Avrupa'sında korumasız pleblerin hayatta kalabilmek için bir lordun kanatları altına sığınması gibi uyuşturucu baronlarına halk şarkıları yaratmaları çok da garipsenecek bir durum değildir. Hemen burada ünlü sosyolog Zygmunt Bauman'ın, Alman sosyolog Georg Simmel'den ödünç aldığı "yabancı" kavramı üzerine yaptığı çözümlenimle aklı gelmektedir (Bauman, 2009). Bauman'a göre "biz ve öteki" ayrımı kimlik oluşumunda önemli bir rol oynar ve bu ikilik çeşitli karşıtlıklarla birbirini yeniden üretir. Aslında bu ikilik her iki karşıt kimlik aidiyeti için de bir koruyucu kalkan, sağlam bir zemin üretmektedir. Bu ikiliğin içerisine sızan (ya da sızdığı varsayılan, sızdığından korkulan) yabancı ise müphemliğe işaret etmekte, zemini kayganlaştırmaktadır (Bauman, 2007; Bauman, 2009: 65-66). Bauman'a göre her ne kadar hayat her zaman bilinmezliğe açık olsa da insanın hayat içerisindeki müphemlikleri ayıklama çabası hiç bitmez. Modern hayat tarzı esasında bir kesinlik arayışı (müphemlikle mücadele) tari-

hinden ibarettir (Bauman, 2020). Her ne kadar hayattan belirsizliğin ayıklanması imkânsıza yakın bir görev ise de bu yazının odağındaki narkokorrido türü müziğin, Meksika’da olanca müphemliği ile halkın hayatının merkezini çoktan işgal etmiş olan çetelerin, uyuşturucu trafiğinin hayat sahnesinin zeminini kayganlaştıran müphemliğini minimize etme çabası olarak görülebilir. Zira uyuşturucu çetelerinin mensupları halkın içinden gelmekte, yerel halkın pek çoğu ile kan bağına sahip olmaktadır ama yine de sıradan halktan değildirler.

İki ateş arasında kalan ve asli görevlerini yerine getirebilme kabiliyetinden şüphe ettikleri devlet karşısında sıradan vatandaş, şerrinden daha fazla korktukları ve kendilerine, yaşam sahalarına daha yakın olan çetelere sığınarak kendisini korumaya almaya çalışmaktadır. Ünlü İngiliz tarihçi Eric Hobsbawm’ın “eşkıyalık” üzerine oldukça ufuk açıcı incelemesinde (1969) gösterdiği üzere “sosyal eşkıya” baskıcı otoritelere karşı halkın kendine daha yakın gördüğü ve halka kimi zaman baskı ortamında nefes alabildiği bir alan açabilen bir olgudur. “Vigilante”(koruyucu) kültürü İspanyolca konuşulan memleketlerde yabancı bir öge değildir. Sömürgeci ve baskıcı iradeye karşı başkaldıran kahramanlara yakılmış halk şarkıları, birçok kültürde vardır ama Latin Amerika’da bu yönde anlatılan efsanelerin yanı sıra yaratılan halk şarkıları da epey yaygındır. Adaletle duyulan özlem, ezilmişlik/maduniyet duygusu bu tür halk şarkılarının içinde alttan alta kendini göstermektedir. Bu adalet(sizlik) hissiyatı sadece yerel düzlemde kalmakta uluslararası güç dengeleri de taşlamadan nasibini fazlasıyla almaktadır. Bir anlamda ezilenlerin çiğnenen onurunu ayakta tutma çabası hemen göze çarpmakta, yabancıya karşı aşağılayıcı olmasa da küçümseyici (gringo, yanqui [yankee]) adlandırmalar satır aralarında kendini göstermektedir. Meksikalı ünlü devrimci Emiliano Zapata⁴ için yakılan şu halk şarkısının vigilante kültürünün romantik havasını tamamen içselleştirmiş olarak taşıyor:

Con mi guitarra en la mano (elimdeki gitarla)
voy a cantar el corrido (bir türkü çığıracağım)
de un general afamado (ünlü bir general hakkında)

⁴ Emiliano Zapata (1879-1919): Meksikalı devrimci. 1910-1920 yılları arasında gerçekleşen Meksika Devriminin önderlerinden birisidir. Kendi eyaleti olan Morelos’ta köylüleri örgütlemiş ve dönemin hükümeti devirmek ve toprak reformu yapmak üzere ayaklanma başlatmıştır. Hareket 1920 yılında başarıya ulaşsa da kendisi 1919 yılında, devrimi göremeden bir suikastla öldürülmüştür. Ölümünden sonra adı köylü haklarını savunan harekete verilmiştir (Zapatismo). Takipçilerine de “Zapatista” (Zapatacı) denir.

por todos muy conocido (herkesçe tanınan)

Nacio Emiliano Zapata (Emiliano Zapata gülümseyen)
en un risueño pueblito (küçük bir kasabada doğdu)
del estado de Morelos (Morelos eyaletinde)
que se llama Anenecuilco (Anenecuilco diye bilinir)

...

Tambien a Eufemio Zapata (Eufemio Zapata'ya da)
y al general Salazar (ve General Salazar'a)
los dos hermanos Arenas (iki Arenas biraderlere)
y don Jesus Capistran (ve Bay Jesus Capistran'a)⁵

Ataerkinin Yeniden Üretimi ve Şiddetin Güzellemesi Olarak Narko-korridolar

Uyuşturucu ticaretinin tarihi oldukça eski olmakla beraber bu yazıda kapsam muasır gelişmeler ile sınırlı tutuldu. Uyuşturucu ticaretinin yükselişle beraber Kolombiya'da gelir kaynağı bilinmeyen zenginler ortaya çıktılar. Kısa bir sürede dünyanın en büyük uyuşturucu pazarı olan ABD'ye coğrafi yakınlığının farkına varan Meksikalı uyuşturucu tüccarları bu avantajı kullanmaya başladılar ve önce Kolombiyalı baronlarla ortak işler yaptılar. Bu süreçte ortaya çıkmaya başlayan birçok çeteyi ünlü uyuşturucu baronu Miguel Angel Felix Gallardo tek bir federasyon altında toplamayı başardı. Bu federasyonun amacı bir tekel yaratmak, Kolombiyalılar başta olmak üzere diğer ülkelerin uyuşturucu trafiğini de yönetmek ve şiddeti minimize edip, gruplar arası çatışmayı engellerken siyaset üzerinde daha etkili bir baskı (rüşvet, gözdağı vb. araçlarla) kurabilmektir. Fakat bu federasyonun ömrü çok uzun olmadı. Meksika'daki eyaletlerin yerel kartelleri birbirleriyle anlaşmıyor ve kendileri için daha fazla pay istiyorlardı. Bazı verimli topraklarda (Sinaloa gibi) yahut ABD sınırına yakın şehir ve bölgelerde (Tijuana gibi) iş tutan karteller için çoğunu yaptıklarını öne sürüyor ve paylaşmaya razı gelmiyorlardı. Öte yandan sınıra yakın eyaletlerdeki karteller sınır geçişlerini kontrol ettikleri için kara paradan kendilerine daha büyük paylar alıyor, diğerlerine şantaj yapabiliyordu. Felix Gallardo'nun tabiri caizse sıfırdan inşa ettiği imparatorluk kısa sürede çöktü ve Felix Gallardo'nun kendisi yakalanıp ABD'ye gönderildi.

Federasyonun çökmesi ile birlikte her eyalet kendi kartelini oluşturmaya ya da var olan karteli genişletip büyütmeğe başladı. Bu dönem bir aracı,

⁵ Antonio Aguilar'ın icrasından alınıp çevrilmiştir.

hakem yahut arabulucu figür olmadığı için karteller arası şiddetin yoğunlaştığı dönemdir (Kellner & Pipitone, 2010: 30; Gootenberg, 2011: 9-10). 1980'lerin sonu ve 1990'lar boyunca yavaş yavaş uyuşturucu ticareti temelli şiddet ülkede büyük bir siyasi ve toplumsal problem olmaya başladı. Yukarıda da bahsedildiği üzere 2000'li yıllarda devletin aktif (ve sert) müdahalesi ile birlikte bir çeşit iç savaşa doğru evrildi ve on beş yıldır yer yer dozu azalıyor artan bir şekilde devam ediyor.

Bütün bunlarla beraber narko-korrido şarkıları bize toplumun bizatihi kendisi hakkında da bir fikir vermektedir. Argonun sık kullanılması, kadın kahramanların nadiren görülmesi ve aşırı vurgulanan erkeklik, toplumsal ilişkilerde erkeğin daha ön planda olduğunu, “kadını” ve ailesini koruma yükümlülüğünü taşıdığını ve müphem bir şeref/onur tanımının içerisinde hareket etmesi gerektiğini imler (Herrera-Sobek, 1990; Ramirez-Pimienta, 2010). Tam tersi bir açıdan bakılacak olursa tüm bunlar bir kadından beklenmez. Bir kadın bu tür işlere kalkıştığında alkışlansa da bir istihzanın izleri hep görünür. Dünyaca meşhur olan aktör Antonio Banderas'ın da *Desperado* filminde söylediği *Cancion del Mariachi* (Mariachi Şarkısı) tam olarak türe uymasa da bize çok şey anlatır:

Soy un hombre muy honrado (ben çok onurlu bir erkeğim)

Que me gusta lo mejor (ki en iyi şeyleri severim)

Por mujeres no me falta (kadınsız kalmam)

Ni el dinero ni el amor (ya da parasız yahut aşksız)

Jineteando en mi caballo (atımın üstünde tırıs)

Por la sierra yo me voy (giderken dağlarda)

Las estrellas y la luna (yıldızlar ve ay)

Ellas me dicen donde voy (söylerle bana gideceğim yeri)

Bir başka halk şarkısında şöyle seslenir bize şair:

Voy a cantar un corrido (Bir türkü çıkaracağım)

Escuchen muy bien mis compas (ezgilerimi iyi dinleyin)

Para la Reina del Sur (Güneydeki Kraliçe için [tingirdattığım])

Traficante muy famosa Nacida allá en Sinaloa (Sinaloa'da doğan oldukça ünlü kaçakçı)

La tía Teresa Mendoza (Teresa Mendoza hala)

El Güero le dijo a Tere (yumurcakların Tere dediği)

Te dejo mi celular (sana telefonumu verdim)

Cuando lo escuches prietita (küçük kavruk kızcağızı dinlediğinde)

No trates de contestar (cevaplamayı deneme)
Es porque ya me torcieron (zira beni çoktan büküler)
Y tú tendrás que escapar (ve sen kaçmak zorundasın)⁶

Buraya kadar paylaşılan örnekler oldukça steril halk şarkılarıdır. Ancak zamanla Meksika uyuşturucu ticareti kaynaklı şiddetin içinde yıkandıkça şiddeti kutsayan, çok daha haşın ve birçok tartışmaya sebebiyet veren güfteler de yazılmaya başlandığını görmekteyiz:

Siguen ladrando los perros (köpekler havlamaya devam etsinler)
Señal que voy avanzando (devam edeceğimin işaretidir)

Así lo dice el refrán para aquellos que andan hablando (böylece dedikoduculara gidiyor sözler)

De la gente que trabaja y que no anda vacilando (çalışan ve tereddüt etmeyenler hakkında)

Al que no le vino el saco pídale a su medida ([Ceset] torbasına sokulmayan, onu bizzat isteyen)

Conmigo no andan jugando (benimle oynamıyorlar [eğlenmiyorlar])

Pa' que se arriesgan la vida (hayatlarını riske atmak için)

Traigo una súper patada (kuvvetli bir tekme getiriyorum)

Y los traigo y ya en la mira (zaten gözümün önünde olanlara ulaştırıyorum)

Para hablar a mis espaldas (arkamdan konuşanlar için)

Para eso se pintan solos (bu yüzden kendilerini boyuyorlar)

Por que no me hablan de frente (çünkü yüzüme karşı konuşmuyorlar)

Acaso temen al mono (belki de bir maymundan korkuyorlardır)

Y ya saben con quien se meten (ve zaten kiminle uğraştıklarını biliyorlar)

Vengan a rifar la suerte (piyango vurdu onlara).

Zaman içerisinde, değişen zamanın ruhuna uygun olarak narko-korrido türü müzik diğer müzik türlerinden etkilenip, etkileşim içine girmiştir. Farklı enstrümanlar (elektro-gitar) kullanılmaya başlanmış, türler arası (rock, hip-hop yahut rap) şarkılar yazılıp söylenmiştir. Ama narko-korrido türü (özellikle yeni nesil şarkılar) ana-akım müziğe henüz eklenmemiştir. Yine de artık barlarda ve gece kulüplerinde söylenir olmuş, kültürün bir parçası haline gelmiştir. Kimi sert güftelere sahip narko-korrido şarkıları, sözleri yumuşatılarak yeniden üretilip icra edilir. Bazı durumlarda da ana akım şar-

⁶ "Los Tigres del Norte" adlı grubun *La Reina del Sur* [Güneyin Kraliçesi] adlı şarkısından çevrilmiştir.

kılar, sözleri türe uyarlanarak, narko-korrido olarak yeniden üretilir. Ünlü narko-korrido şarkıcıları ve grupları olduğu gibi, bazı ünlü şarkıcılar da ara ara narko-korrido şarkıları söylerler. Bu tür özelde Meksika, genelde Latin Amerika'da doğmuş ve gelişmiş olsa da bu coğrafya ile sınırlı kalmamış, Amerika Birleşik Devletleri'nin pek çok eyaletinde de -yine çoğunlukla Hispantik kökenli göçmenler tarafından- icra edilmiştir. Özellikle Detroit, Şikago, Kaliforniya gibi Latin kökenli göçmenlerin çokça yaşadığı şehir ve eyaletlerde narko-korrido icra eden çeşitli gruplar ve şarkıcılar ortaya çıkmaktadır.

Ancak esas dönüşüm bu tür halk şarkılarının içeriğindeki moral/ahlaki öğelerin zaman içerisinde göstermiş oldukları değişimdir (Simonett, 2004). 1960 ve 1970'li yıllarda daha ahlakçı bir tavır gösteren güfteler (Herrera-Sobek, 1979), postmodern durumun ruhuna uygun olarak daha müphem bir ahlaki tavır sergilemeye başlamışlardır. Özellikle uyuşturucu kökenli şiddetin dalga dalga yayılmaya başladığı 1980'ler ve zirve yaptığı 2000'li yıllarla beraber güfteler artık pek de ahlakçı tavır göstermez olmuş, hatta şiddeti içselleştirmiş, yer yer görmezden gelen, daha belirsiz bir kahramanlık motiflerine göndermeler yapılan bir yapıya bürünmüştür.

Cesar Jesus Burgos Dávila (2011: 100) narko-korrido şarkılarının arabulucu rolünden bahseder. Yukarıda da değinildiği gibi gündelik hayatı derinden etkileyen şiddetin içerisinde yaşayan sıradan halk kitleleri yaşama tutunmak için durumu şakaya (ve hatta tabiri caizse dalgaya) vurarak sosyopsikolojik etkilerini minimize etmeye çalışmaktadırlar. Ancak bundan da öte, kimi zaman suçluları aklayan, bazen kahramanlaştıran, yer yer suçu hafifleten, belki haklılaştıran güftelere sahip bu halk şarkıları vasıtasıyla suçluların şerrinden korunmaya çalışmaktadırlar. Zira uyuşturucu trafiğinin yoğun olduğu yörelerde kartellerin Hobsbawm'ın yukarıda bahsi geçen "sosyal eşkiya" kavramsallaştırmasıyla ilişkisi yoktur. Bir diğer deyişle, uyuşturucu kartelleri sosyal eşkiya gibi bir nebze olsun diğerkam olabilen, koruyucu, haksızlığa ve baskıya baş kaldıran özellikleri haiz olmaktan ziyade çok daha bencil ve şiddete meyyal kişilerdir. Dolayısıyla halk ile karteller arasında bir köprü kurarak kartellerin sıradan halktan uzak durmasına, onlara ilişmemesine yardımcı olan arabulucu bir rolleri vardır bu halk şarkılarının. Bununla alakalı bir diğer husus da bu halk şarkıları devlet mekanizmasına bir dilekçe yahut bir mesaj gibidir. Halkın adalet arzusu, şiddetten gördüğü zararlar bu halk şarkıları vasıtasıyla kamuya ve dolayısıyla devlete iletilir.

Sonuç

Modern hukukta suçun şahsiliği ilkesi temel kurallardan biridir. Bu yazıda suçun toplumsallaşması ile kastedilen belli bir grup insanın bütün bireylerinin bir tür suça bulaşmış olması değil, bu suçu içselleştirmeleri, suç ile yaşamayı öğrenmeleri kastedilmektedir. Tabii ki bu suçu oluşturan öğeleri toplumun bizatihi kendisi üretir ancak bu durum toplumun bile isteye suça bulaşıyor olduğunu yahut suçu onayladığı demek değildir. Daha açık olması adına bu yazıda üzerinde durulan örneğe dönecek olursak, Meksika’da uyuşturucu ticareti ile oluşan büyük ekonomik pasta ülkedeki yoksulluk, gelir adaletsizliği gibi yapısal problemlerle yeterince kentlileşememe, eğitim eksikliği gibi sosyal kapital yoksunluğu kök nedenlere bağlıdır. Ancak toplumun bütün bireyleri bu suça ortak değillerdir.

Bu makalenin inceleme konusu olan narko-korrído türü müzik ilk bakışta suçu onaylayan ve hatta teşvik eden bir görünüme sahip olabilir. Bu türe ait birçok halk şarkısında sanatçılar korkunç eylemleri, eli kanlı uyuşturucu baronlarını övüyormuş gibi görünebilir. Ancak ilk bakış yanıltıcı olabilir. Derinlerde bir taşlama, bir hiciv havası hep vardır.

Bunun da ötesinde, bu şarkılara her zaman bir dehşet duygusu da eşlik etmektedir. Zira sıradan halk özellikle ülkenin kuzeyini esir alan iç savaşvari şiddet dalgası ile birlikte yaşamının yollarını aramaktadır. Kendini güvende hissetmeyen halk, devletin çöktüğü, insanları yalnız bıraktığı bir coğrafyada bir hayatta kalma stratejisi geliştirmeye çalışmaktadır. Kuzeydeki zengin komşularının şımarık ve züppe çocuklarının bohem hayat tarzları var olma-ya devam ettikçe uyuşturucu ticareti de devam edecektir. Bu kadar büyük bir pastanın Meksika’nın yoksul kenar mahallelerindeki ümitsiz, eğitimsiz, bir çıkış yolu bulamayan gençlerin başını döndürmeyeceğini ve bu gençleri kullanmakta zerre tereddüt göstermeyen açgözlü, eli kanlı ağababalarının dikkatini çekmeyeceğini ummak fazla iyimser olurdu.

Bu ahval ve şerait altında bu tür şarkılar bir tür anlaşma niteliğindedirler. Şiddetin bir parçası olmak istemeyen sıradan insanların verdiği küçük bir taviz olarak görülebilir. Uyuşturucu işine bulaşmak istemeyen dindar ve Tanrı’dan korkan iyi Hıristiyan bireylerin para ve iktidar hırsıyla gözü dönmüş baronlar ile birlikte yaşayabilmek için ara bulmaya, uzlaşmaya çalışmasıdır. Ancak bu halk şarkılarının Meksika’nın kendi kültüründeki öğeleri taşıdığı da gözden kaçırılmamalıdır. Kesif bir maço anlayış, hayata karşı serkeş ve bir yere kadar boş vermiş bir bakış, dini hayatın bireylerin muhayyilesindeki önemli yeri bu şarkılara mündemiçtir, daima kendine bir yer bulur. Esasında

bu öğeler sosyal bilimlerdeki araştırmacılara (sosyologlar, müzikologlar, hukukçular ve diğler sosyal bilimciler) Meksika'ı ve diğler bölge toplumlarını anlamak için önemli kaynaklardır.

Kaynakça

- Alexander, Michelle (2010). *The New Jim Crow: Mass Incarceration in the Age of Colorblindness*. New York: The New Press.
- Bacık, Gökhan & Coşkun, Balamir (2011). "The PKK Problem: Explaining Turkey's Failure to Develop a Political Solution". *Studies in Conflict & Terrorism*, 34(3): 248-265.
- Bauman, Zygmunt (2007). *Modernity and the Holocaust*. Cambridge: Polity Press.
- Bauman, Zygmunt (2009). *Sosyolojik Düşünmek*. Çev. Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Zygmunt (2020). *Modernlik ve Müphemlik*. Çev. İsmail Türkmen. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Dávila, César Jesús Burgos (2011). "Música y Narcotráfico en México: Una Aproximación a los Narcocorridos Desde la Noción de Mediador". *Athena Digital*, 11(1): 97-110.
- Giddens, Anthony (1985). "Nation State and Violence". *A Contemporary Critique of Historical Materialism, Vol. 2*. Cambridge: Polity Press.
- Goffman, Erving (1956). *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Doubleday.
- Gootenberg, Paul (2011). "Cocaine's Blowback North: A Pre-history of Mexican Drug Violence". *Lasforum*, 42(2): 7-10.
- Grandin, Greg (2011). *The Last Colonial Massacre: Latin America in the Cold War*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Herrera-Sobek, Maria (1979). "The Theme of Drug Smuggling in the Mexican Corrido". *Revista Chicano-Riqueña*, 7(4): 49-61.
- Herrera-Sobek, Maria (1990). *The Mexican Corrido: A Feminist Analysis*. Bloomington: Indiana University Press.
- Hobsbawm, Eric (1969). *Bandits*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Kellner, Tomas & Pipitone, Francesco (2010). "Inside Mexico's Drug War". *World Policy Journal*, 27(1): 29-37.
- McSherry, J. Patrice (2005). *Predatory States: Operation Condor and Covert War in Latin America*. Lanham: Rowman & Littlefield.

- Polga-Hecimovich, John (2019). “Organized Crime and the State in Venezuela under Chavismo”. *The Criminalization of the State: The Relationship between States and Organized Crime*. Eds. Jonathan D. Rosen and others. Lanham, Maryland: Lexington Books, 189-207.
- Ramirez-Pimienta, Juan Carlos (2010). “Sicarias, Buchonas y Jefas: Perfiles de la Mujer en el Narcocorrido”. *The Colorado Review of Hispanic Studies*, 8-9: 327-352.
- Reayulo, Celina B. (2019). “The New Opium War: A National Emergency”. *Prism*, 8(1): 132-142.
- Simonett, Helena (2004). “Subcultura Musical: El Narcocorrido Comercial y el Narcocorrido por Encargo”. *Caravelle*, 82: 179-193.
- URL-1: Reuters (2016). “Turkish Forces Kill 32 Kurdish Militants in Bloody Weekend as Conflict Escalates”. <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/11/turkish-forces-kill-32-kurdish-militants-in-bloody-weekend-as-conflict-escalates> (Erişim: 23 Mart 2021).
- URL-2: Tunçdemir, Cemal (2020). “Dolar için Tanrıya Şükürler Olsun”. <http://amerikabulteni.com/2020/05/26/dolar-icin-tanriya-sukurler-olsun/> (Erişim: 23 Mart 2021).
- URL-3: Philips, Tom (2020). “More than 60,000 People are missing amid Mexico’s Drug War, Officials Say”. <https://www.theguardian.com/world/2020/jan/06/mexico-drug-war-missing-estimate> (Erişim: 25 Mart 2021).
- Weber, Max (2008). *Sosyoloji Yazıları*. Çev. Taha Parla. İstanbul: Deniz Yayınları.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Declaration of Conflicting Interests: *The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.*